

SEKSENDE

GEOGRAFEN

Vooraleer u denkt dat ik hier het seksleven van mezelf of dat van mijn medegeografen uit de doeken ga doen: geen zorgen, dat doe ik (bijna) niet. Wel ga ik uitleggen waarom seksende geografen meer is dan een prikkelende titel, en eigenlijk zelfs een wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie heeft.

Ergens tussen twee corona-lockdowns door, verdedigde ik aan de KU Leuven mijn doctoraat. Toen dat ook geofficialiseerd werd bij wijze van social media post, antwoordde een vriend die ik nog kende uit de lagere school: "Proficiat! Lijkt superinteressant, heb je ergens iets geschreven voor leken zoals ik?". Ai. Al jaren loop ik te roepen over het belang van academische teksten toegankelijk te maken voor een breed publiek, en daar staarde die spiegel me confronterend aan. Neen, dat had ik niet. Al is er, behalve tijdsgebrek en al heel blij dat het proefschrift eindelijk afgerond was, ook een andere reden waarom die handige, Nederlandstalige, vier pagina's tellende samenvatting ontbrak: ik durfde niet. Heel kort door de bocht zou je eigenlijk kunnen stellen dat mijn doctoraat gaat over waarom geografen (en bij uitbreiding onderzoekers uit alle disciplines) die onderzoek doen naar seksualiteit niet serieus worden genomen. En laat dat nu net zijn wat ik dus ook riskeer op te geven met een artikel zoals dit, waarbij iedereen (zij het dan binnen het bereik van dit onvolprezen AGORA-magazine) effectief gaat weten dat 'doctor in de geografie' eigenlijk betekent dat ik onderzoek doe naar... wel ja, seks(ende geografen). Dit schrijven

voelt dan ook een beetje aan als uit de kast komen, maar bon, alles voor de wetenschap.

Hoe het begon

Vooraleer ik definitief van mijn academisch voetstuk val, toch nog dit. Ooit begon ik namelijk aan mijn doctoraat op het thema geopolitiek en migratie (klinkt goed, toch?). Alleen, dat werkte voor geen meter. Net toen ik op het punt stond er de brui aan te geven, bleek een van mijn promotoren de allereerste (ja, ooit) Europese geografie van seksualiteit conferentie mede te organiseren. Ik had hier nog nooit van gehoord, en allicht om dezelfde reden als u dit artikel bent beginnen lezen, ging ik in Brussel luisteren naar wat geografie van seksualiteit juist was. In mijn opleiding tot geograaf had ik namelijk nooit iets gehoord over gender of seksualiteit, laat staan dat ik me een voorstelling kon maken van wat geografie daarmee te maken had.

Enmaal ter plekke ging een hele nieuwe wereld voor me open, en ik besloot daar en dan mijn onderzoek om te gooien naar 'iets met geografie en seksualiteit'. Dat 'iets' bleek heteronormativiteit

in het uitgaansleven van studenten in Vlaanderen, en hoe bepaalde normen rond gender en seksualiteit worden ge(re)produceerd op verschillende plaatsen door de manier van drinken, dansen, drugs, kleden, flirten, vechten, etc.. (Terzijde, maar daar schreef ik wél al een AGORA-artikel over.) De opzet was trouwens best innovatief: studenten geografie gingen als deel van een vak 'geografische onderzoeksmethoden II' zelf op stap om te observeren op verschillende fuiven, en namen zelf interviews en focusgroepsgesprekken af met studenten, soms vrienden en familie. Op die manier brachten we seksualiteit in het geografiecurriculum, en konden studenten als onderzoekers aan de slag in een *real life* onderzoeksproject. En hoewel de klemtoon in de eerste plaats lag op studenten kennis laten maken met kwalitatieve onderzoeksmethoden, bleken studenten ook met heel erg rijke en waardevolle onderzoeksresultaten te komen. Wellicht zelfs beter dan ervaren onderzoekers, omdat ze als insiders beter en sneller toegang hadden tot sommige plaatsen en informatie, én omdat ze bepaalde culturele en andere gevoeligheden beter kenden en begrepen.

Onderzoek naar seksualiteit brengt iets helemaal anders teweeg dan geopolitiek en migratie

Persoonlijke passie

Kortom, een win-winsituatie, of zo lijkt het toch. Want hoewel er ook een heel aantal studenten waren die deze opdracht interessant en leuk vonden en aangaven zelf meer bewust te zijn geworden van hun eigen normen rond gender en seksualiteit, was er ook weerstand. Niet iedereen vindt het prettig om vragen rond persoonlijke en vaak intieme kwesties te stellen. Sommige studenten verschuilden zich wel eens achter autoriteitsargumenten ("Ik zou je deze vraag zelf niet stellen maar het moet van de prof: heb je al een onenightstand gehad?"), terwijl anderen de wetenschappelijkheid van kwalitatief onderzoek in twijfel trokken. Evengoed gaven sommige studenten aan niet te begrijpen waarom seksualiteit eigenlijk een deel van het geografiecurriculum is. Er waren toch zeker wel belangrijkere thema's zoals klimaatopwarming, vluchtelingencrisis of de economische crisis? Meer zelfs, de enige reden waarom seksualiteit in dit vak werd gegeven, was volgens een aantal studenten onze persoonlijke interesse en passie voor het onderwerp. En, zo vroeg men zich al snel af, had het niet ook te maken met onze seksuele identiteit? Een nieuwsgierigheid die expliciet werd gemaakt door een ietwat beschonken studente op een studentenfeestje die me vroeg: "ben jij lesbisch?".

Interessanter dan die vraag is evenwel waarom er zo hard gezocht werd naar een persoonlijke motivatie voor mijn interesse in onderzoek naar seksualiteit, iets wat me merkkelijk minder (lees: niet) overkwam toen ik onderzoek deed naar geopolitiek en migratie, of bij collega's die onderzoek doen naar erosie, vastgoed of plattelandsontwikkeling. Studenten waren trouwens niet de enigen die zich anders gedroegen sinds mijn verandering van onderwerp. Waar geopolitiek en migratie eerder altijd volstond als antwoord bij collega's, vrienden en familie die vroegen waar mijn onderzoek over ging, had seksualiteit of zelfs het dunder klinkende heteronormativiteit niet hetzelfde effect. Mensen waren duidelijk nieuwsgieriger, ze stelden meer en specifieke(re) vragen, gaven ongevroegd tips over hoe ik mijn onderzoek best aanpakte,

of boden zich vrijwillig aan of weigerden meteen om deel te nemen aan mijn onderzoek, zelfs als het niet eens in me opkwam hen te vragen. Sommigen vroegen dan weer seksadvies aan mij, terwijl anderen mijn onderwerpskeuze als een teken zagen dat ik, net als zichzelf, niet voldeed aan de heteronorm en bij mij bevestiging zochten dat er ook met hen niets 'mis' is. Er werden positieve en negatieve opmerkingen gemaakt, zowel over mijn functioneren als onderzoeker en lesgever als over mijn persoonlijk leven.

Het mag duidelijk zijn: onderzoek naar seksualiteit brengt iets helemaal anders teweeg dan geopolitiek en migratie, niet alleen bij de mensen rondom mij maar ook bij mezelf. Tijdens de lessen benadrukte ik veel meer dan anders de academische en maatschappelijke relevantie van seksualiteit, en vragen over mijn onderzoek probeerde ik altijd te beantwoorden met een mix van jargon ("de reproductie van heteronormativiteit in het Vlaamse nachtleven") en autoriteitsargumenten in de hoop geloofwaardiger over te komen als academica (doorgaans met weinig succes).

Marginalisatie van (geografisch) seksualiteitsonderzoek

Nu had ik natuurlijk al die vragen en opmerkingen die ik in mijn dagelijkse werkcontext kreeg kunnen negeren. Maar het structurele karakter van al deze incidenten ontging me niet. Meer zelfs, ik merkte dat ook mijn collega-geografen die bezig zijn met seksualiteit soortgelijke ervaringen hadden. Door mijn eigen ervaringen en die van mijn internationale collega's bij elkaar te leggen, en voortbouwend op inzichten uit feministisch en queer onderzoek, leerde ik dat er eigenlijk twee overlappende kaders zijn die de opvallende reacties rond seksualiteitsonderzoek verklaren. Het eerste is dat sociaal-constructivistische benaderingen, die stellen dat er geen neutrale objectieve realiteit is maar dat wij mee de werkelijkheid bepalen en daar betekenis aan geven en ontlenen, meer en sneller in vraag worden gesteld dan positivistische benaderingen. Simpel gesteld: cijfers, percentages of kaarten worden veel sneller beschouwd als een correcte voorstelling van het fenomeen dat we onderzoeken (een 1-op-1 relatie met de werkelijkheid), terwijl veel kwalitatieve methoden worden beschouwd als louter (en vaak persoonlijke en bevooroordeelde) interpretaties van de onderzoeker en 'dus' minderwaardig. Nochtans bestaat er heel wat literatuur die het idee van de objectieve neutrale onderzoeker die vanop een afstand alles feilloos observeert en analyseert al lang vakkundig onderuit heeft gehaald. En ja, er bestaan ook kwaliteitscriteria voor kwalitatief onderzoek, het is een fabel dat zomaar alles kan en mag binnen sociaalwetenschappelijk onderzoek. Eigenlijk is de dominante manier van onderzoek doen heel erg gericht op wat dan heet een 'mannelijke wetenschapspolitiek': rationeel, objectief, afstandelijk, neutraal, en dus zeker niet emotioneel, lichamelijk, geëngageerd of betrokken. En, laten die laatste kenmerken nu net tot de kern behoren van heel wat seksualiteitsonderzoek.

Een tweede kader is de blijvende verdachtmaking van of preutsheid rond alles wat met seks en seksualiteit te maken heeft, zowel in de maatschappij als in de academische wereld. Seks werkers, seksspeeltjesverkopers, porno-acteurs of dus ook onderzoekers naar seks en seksualiteit: die zullen wel een persoonlijke reden hebben waarom ze dat willen doen, en zelden zal die reden als normaal of geaccepteerd worden beschouwd. Er is met andere woorden nog steeds een stigma of taboe rond (onderzoek naar) seks, het is eigenlijk een 'vuil' beroep. Al is het voor de ene nog 'vuiler' dan voor de andere: het zal voor een jonge vrouw makkelijker zijn om onderzoek te doen naar pedofilie dan voor een oude man, om maar een voorbeeld te geven. Leg die twee kaders bij elkaar, en je begrijpt waarom seksualiteitsonderzoek wordt gemarginaliseerd. Ondanks dat het als geen ander heteronormatieve structuren aankaart, en zo helpt machtsverhoudingen te veranderen, in de wetenschap én de maatschappij.

Niet zonder gevolgen

Daarmee wordt duidelijk hoe het komt dat mijn verandering van onderwerp zo'n grote verandering in appreciatie van mijn onderzoek en mij als onderzoeker en lesgever teweeg bracht. De vraag die zich (althans voor mij) opdroeg, is wat de gevolgen zijn, voor mensen zoals ik die onderzoek doen naar seksualiteit, maar ook voor het soort onderzoek dat we kunnen voeren én voor de manier waarop dit onze onderzoekscontext vormgeeft. Want die gevolgen zijn niet min.

Ten eerste, onderzoek doen naar seksualiteit wordt een pak moeilijker: omdat je je vaak harder moet bewijzen, omdat het emotioneel niet altijd meevalt om te gaan met de vele micro- en macro-agressies die je te verwerken krijgt, omdat het vaak net zo persoonlijk is of wordt, omdat het in sommige nationale (Hongaarse, Franse, Braziliaans, Poolse, ...) of onderzoekscontexten simpelweg gevaarlijk kan zijn, omdat er minder financieringsmogelijkheden voor zijn, omdat je daardoor minder voorbeelden hebt, omdat het onderzoeksveld waarin je je begeeft kleiner is en er dus minder publicatiemogelijkheden of conferenties zijn waardoor carrièrekansen kunnen slinken in een hypercompetitieve omgeving, etc.

De marginalisatie van seksualiteitsonderzoek is al helemaal aanwezig in geografie, dat in de Lage Landen vaak binnen de 'exacte' wetenschappen valt en zichzelf doorgaans als een 'harde' wetenschap ziet, en daardoor niet altijd veel oog heeft voor de machtsverhoudingen tussen verschillende onderzoeksstromingen binnen de eigen discipline. Het is niet toevallig dat ik de eerste (en voorlopig enige) ben in België met een doctoraat in geografie van seksualiteit, of dat seksualiteit op een uitzondering door een geëngageerde prof na nog steeds volledig ontbreekt in het geografiecurriculum. Meer zelfs, geografie als discipline (ook buiten België) reproduceert ongelijke machtsverhoudingen, door bepaalde onderwerpen (seksualiteit, emoties, ...), lichamen (andersvalide, zwarte, vrouwelijke, seksuele, ...) en methodes

Een aantal van de reacties die ik kreeg sinds de verandering van mijn doctoraatsonderwerp. Bron en copyright: auteur

(kwalitatief, feministisch, belichaamde, queer, ...) als ondergeschikt of irrelevant te beschouwen, terwijl andere mensen, onderwerpen en methoden als het ware automatisch een vorm van autoriteit, geloofwaardigheid en legitimiteit krijgen. Mijn eerste onderwerp geopolitiek en migratie sloot veel dichterbij de laatste soort, en de privileges die daarmee gepaard gingen heb ik moeten opgeven door onderzoek naar geografie van seksualiteit te gaan doen.

De marginalisatie van seksualiteitsonderzoek is al helemaal aanwezig in geografie

Aseksuele onderzoekers

Ten tweede, ook binnen disciplines en onderzoeksstromingen waar sociaal-constructivistisch onderzoek wel gangbaar is en zelfs geapprecieerd wordt, blijven we als seksualiteitsonderzoekers onvolledige vormen van kennis produceren. In onze publicaties of lezingen doen we er alles aan om vooral *niet* als een onderzoeker die ook seksuele verlangens heeft over te komen, laat staan seks(ualiteit) als methode in te zetten. Herinner je de hierboven uitgelegde dominante mannelijke wetenschapspolitiek. Door die politiek hebben we namelijk geleerd dat professioneel zijn betekent dat je objectief, neutraal, afstandelijk bent. Seksuele opwinding valt evenwel onder lichamelijk en emotioneel, en bovendien vinden we alles wat met seks te maken heeft toch vooral iets dat tot de privésfeer behoort. Daardoor spreken en schrijven we in academische teksten vaak over seks en seksualiteit in de meest afstandelijke en abstracte bewoordingen, omdat we willen voldoen aan normen over wat acceptabel onderzoek is, en om te vermijden dat het stigma dat aan seksualiteitsonderzoek kleeft ook aan ons eigen lichaam blijft plakken.

We (re)produceren het beeld van de aseksuele onderzoeker, die geen persoonlijke redenen heeft om onderzoek naar seksualiteit te doen en dit enkel uit puur academische overwegingen doet, die zich professioneel kleedt wanneer we op veldwerk gaan om zeker geen foute verwachtingen te creëren, en die nooit of te nimmer zal flirten, laat staan seks hebben (taboe!), met deelnemers aan je onderzoek. Dat mag dan op het eerste zicht misschien logisch klinken, maar dat is het eigenlijk helemaal niet. Een geograaf die onderzoek doet naar erosie wordt plots ook geen slechte onderzoeker omdat die dit persoonlijk interessant vindt, of zijn onderzoeksresultaten kan toepassen in de eigen moestuin, of in ware Indiana Jones stijl inclusief kaki broek op veldwerk gaat. En wie onderzoek doet naar de ongelijke geografie van de koffie-agroketen en zo de ongelijke machtsverhoudingen tussen koffieboeren en aandeelhouders van Starbucks in kaart brengt, blijft dezelfde onderzoeksvaardigheden behouden, zelfs als die al eens een kopje koffie durft te drinken, of wie weet zelfs... lekker vindt. Meer zelfs, binnen sociaal-constructivistisch onderzoek wordt het volledig onderdompelen in en deelnemen aan allerlei dagelijkse activiteiten die het onderwerp zijn van je onderzoek net gezien als een effectieve en waardevolle methode om het fenomeen dat je onderzoekt volledig te begrijpen. Daarbij wordt transparantie over de structurele positie van de onderzoeker ten opzichte van het onderzoeksveld en de persoonlijke ervaringen daarin net als essentieel beschouwd om te begrijpen hoe het onderzoek tot stand is gekomen. Reflexiviteit over onze ervaringen en lichamelijke emoties is dan ook een prioriteit geworden binnen onderzoeksagenda's, net omdat het inzicht geeft

over de machtsrelaties die zich binnen onderzoek afspelen. Maar blijkaar maken we een uitzondering voor seks en seksualiteit en beschouwen we leren door onze intieme en seksuele interacties als onprofessioneel of inferieur onderzoek.

Het persoonlijke is politiek

Het ontkennen (of verbieden) van seks tussen onderzoekers en onderzoekssubjecten betekent dat onderzoek en het persoonlijk leven totaal verschillende sferen van het leven zijn, of zouden moeten zijn. Nochtans is dit net de epistemologische basis waar sociaal-constructivistisch onderzoek op rust, namelijk dat de artificiële grens tussen onderzoek en 'het echte leven' onmogelijk te trekken is, omdat onderzoek op ieder moment deel kan worden van ons leven en ons leven delen van ons onderzoek kunnen worden. De grens tussen wie een onderzoeksdeelnemer is, en wie een vriend, minnaar of (seksuele) partner is daardoor ook onmogelijk te trekken, in seksualiteitsonderzoek, maar ook daarbuiten. Bovendien is de keuze om seks als een aparte categorie van interactie te zien ook geen neutrale keuze. Dit past in een onderzoekstraditie en -politiek waarbij niet-lichamelijke vormen van leren en onderzoeken worden bevoordeeld.

En er zijn ook politieke redenen. Door ver weg te blijven van de materialiteiten lichamelijke van seks wordt het idee dat onderzoek heteronormatief is niet gecontesteerd en zelfs gereproduceerd, en blijft het stigma op iedereen die buiten de heteronorm valt hangen. We moeten met andere woorden erkennen dat onderzoekers van seksualiteit, inclusief geografen, ook seksuele verlangens hebben, als we methodologisch en ethisch beter onderzoek willen doen en de heteronormatieve machtsverhoudingen in de maatschappij ten goede willen veranderen. Doen we dat niet, dan blijven we bepaalde vormen van kennis negeren en zelfs structureel uitsluiten, en kunnen we de wereld rondom ons nooit ten volle begrijpen. Seks is net zoals heel veel andere onderzoeksdomeinen een deel van het leven, en er is fundamenteel geen enkele reden om seks(ualiteit) per definitie anders te behandelen of uit onderzoek te weren. En dat betekent dus ook erkennen dat seksualiteit haar plaats heeft in geografie, en dat er binnen onderzoek plaats is voor seksende geografen. Al moeten we daar als seksualiteitsonderzoekers ook zelf voor durven uitkomen.

De keuze om seks als een aparte categorie van interactie te zien is ook geen neutrale keuze

Groetjes uit de marge

De opmerkelijke lezer heeft het natuurlijk al lang door: we hebben het al even niet meer gehad over seksualiteit en uitgaansleven, en zo verliep het ook in mijn doctoraat. In plaats van effectief meer onderzoek te doen naar geografie van seksualiteit, evolueerde mijn doctoraat naar onderzoek over *de ervaring van* onderzoek doen naar geografie van seksualiteit. Eigenlijk kan je stellen dat ik vanuit mijn eigen ervaringen als geograaf die onderzoek doe naar seksualiteit heb onderzocht wat de epistemologische ('wat kunnen we weten?'), methodologische ('hoe kunnen we dat weten?') en ethische ('is de manier waarop in overeenstemming met onze onderzoekswaarden?') modaliteiten zijn om (geografisch) seksualiteitsonderzoek te doen. Of nog: ik heb onderzocht welke normen er heersen rond onderzoek, en hoe die bepaalde vormen

van kennis normaliseren en andere marginaliseren. En, daaraan gerelateerd, hoe die normen de dagelijkse praktijk van onderzoek en dus ook de werkcontext van onderzoekers mee vormgeven, en verschillende processen van in- en uitsluiting creëren door micro- en macro-agressies tegen seksualiteitsonderzoek(ers). Soms gebeurt die uitsluiting subtiel (bv. door mijn expertise te verengen tot seksualiteitsonderzoeker en niet langer sociaal geograaf), soms gebeurt die al 'grappend' (wanneer een collega me feliciteert met het afronden van mijn doctoraat door "hoer-a!" te sturen of iemand me vraagt of ik voor mijn onderzoek dan per uur of per keer betaald word), soms gebeurt het expliciet, door te zeggen dat mijn onderzoek geen plaats heeft in het geografiecurriculum. En soms gebeurt het door zelfcensuur, wanneer het twee jaar duurt vooraleer ik een (hopelijk) toegankelijke tekst durf schrijven over mijn eigen onderzoek uit schrik om niet langer als volwaardige academica beschouwd te worden.

Voor de sceptische lezer die nu vindt dat ik mij (of wij ons) in een 'slachtofferrol' wentel en alleen maar klaag, geen zorgen. 't Is doorgaans prettig toeven in de marges van de wetenschap. Onze conferenties zijn toffer, en bovendien hebben verschillende feministische en queer onderzoekers al vaak aangetoond hoe vernieuwing net komt vanuit de marges van de wetenschap en zo bestaande kaders in vraag stelt. Dus ja, ik ben sociaal geograaf, maar wel een die onderzoek doet naar seks, seksualiteit en blijkaar dus ook seksende geografen. En ik ben er nog trots op ook.

Literatuurselectie

- Bell, D. (2007) *Fucking Geography, Again*. In *Geographies of Sexualities: Theory, Practices and Politics*, edited by K. Browne, J. Lim and G. Brown, 264. Farnham: Ashgate.
- Binnie, J. (1997) *Coming out of Geography: Towards a Queer Epistemology?*. *Environment and Planning D: Society and Space* 15, pp. 223–237.
- Bono, F., De Craene, V., Kenis, A. (2019) *My Best Geographer's Dress: Bodies, Emotions and Care in Early Career Academia*. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 101, nr. 1, pp. 21–32.
- De Craene, V., & Loopmans, M. (2014) *Students studying student sexuality: Methodological and ethical implications*. *Global Studies of Childhood* 4, nr. 4, pp. 276–285.
- De Craene, V. (2017) *Fucking geographers! Or the epistemological consequences of neglecting the lusty researcher's body*. *Gender, Place & Culture* 24 nr. 3, pp. 449–464.
- Rubin G. (1993) *Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality*. In *The Lesbian and Gay Studies Reader*, edited by H. Abelove, M. Baraie & D. Halperin, pp. 3–44. New York: Routledge.

Valerie De Craene (Valerie.De.Craene@vub.be) is postdoctoraal onderzoeker aan Cosmopolis (Vrije Universiteit Brussel) en gastprofessor sociale en economische geografie (Universiteit Gent).